

Hoofstuk 4: Waarom is dit so op die verhoog?

'n Beskrywing van ervarings soos dit deurgaans verryk word deur tradisies van interpretasie.

4.1. Inleiding

Die navorsingsverhoogdrama wat reeds in hoofstuk een begin is, word nou verder geneem. Die meisies het in die vorige hoofstuk hulle dramas vir ons gewys en gehelp dat ons hulle drama beter kan verstaan. Hulle gebruik taal wat nie in die vorige hoofstukke bespreek kon word nie. Die taal is deel van hulle wêreld en die taal het ook 'n bepaalde verhaal om te vertel. Clandinin en Connelly (1994:415) sê: *“Stories are the closest we can come to experience as we and others tell our experiences. A story has a sense of being full, a sense of coming out of a personal and social history ... Experience ... is the stories people live. People live stories and in the telling of them reaffirm them, modify them, and create new ones”*. Taal is in die stories van die navorsings verhaal belangrik, omdat dit gebruik is om bepaalde konstrunkte te vorm. Hierdie stories word deur gemeenskappe beïnvloed, verryk en soms afgebreek. Dit is ook waar vir die wêreld van die meisies en die dele daarvan wat in die navorsing gedeel is.

Daar bestaan in die wêreld spesifieke diskoerse. Elke gemeenskap het 'n stel ongeskrewe reëls (Müller 2005:81). In hierdie hoofstuk sal ek probeer om 'n aantal van die diskoerse te identifiseer. Berger en Luckmann (1966) definieer 'n sosiale konstruk as 'n uitvindsel van 'n bepaalde kultuur of gemeenskap.

Sosiaale konstrukte bestaan omdat mense daarvoor saamstem, praat en optree asof dit bestaan en die reëls van daardie konstruk gehoorsaam. So 'n konstruk kan gedekonstrueer word en selfs van kant gemaak word, veral as dit skadelik is.

Daar sal ook in samewerking met die hoofkarakters gekyk word na die wyse waarop die diskoerse bepaal word en waarom daar op bepaalde maniere opgetree word binne die drama van die meisies. Daar sal na die medenavorsers geluister word, maar daar sal ook na die kunste en literatuur gekyk word, wat oor die konteks praat (Müller 2005:82).

Die tradisies en interpretasies moet verder ondersoek word en ook weer geïnterpreteer word. Seaburn(1992:391) het gesê dat patrone van interaksie en maniere om elke dag te hanteer, sowel as geloof, waardes en rolle amper op 'n magiese manier oorgedra word tussen mense. Dit is nie noodwendig altyd 'n slegte ding nie, maar 'n mens moet weet en verstaan waar ons tradisies en gelowe vandaan kom. Die wêreld waarvan ons deel is, moet nuut geïnterpreteer en onthou word. Om die wêreld telkens opnuut te onthou en ontdek verg kreatiwiteit. Ons kan nie volstaan met een bekende beskrywing van die wêreld nie. Ons kan nie volstaan met een beskouing van verhoudings tussen mense nie. Elke beskrywing en elke opvatting moet telkens herskryf en herontdek word deur dit anders te beskryf, anders te verwoord. Voortdurende, kreatiewe herskrywing voorkom dat die wêreld 'n onherbergsame plek word.

Die kreatiewe herskrywing kan van 'n onherbergsame wêreld weer 'n tuiste maak. Vir Ricoeur is dit noodsaaklik dat die verbeelding voortdurend nuwe moontlikhede sal bly oopmaak om verbande op ander maniere te kan lê sodat voorkom kan word dat daar gemaklik in “ons” en “hulle” verval word:

This anonymity of reciprocal relations in bureaucratic society can extend so far that it stimulates a causal connection belonging to the order of things. This systematic distortion of communication, this radical reification of the social process, tends, therefore, to abolish the difference between

the course of history and the course of things. It is then the task of the productive imagination to struggle against this terrifying entropy of human relations (Ricoeur 2007:180).

Dit sal met behulp van en aan die hand van 'n literatuurstudie en die hoofkarakters gedoen word. Die akademiese gemeenskap waarvan ek deel is sal en het my al baie beïnvloed om sekere keuses te maak. Die literatuur waarna gekyk sal word, is amper direk deur my akademiese gemeenskap beïnvloed. Dit is veral waar wat navorsing en navorsingsmetodologie betref.

4.2. Die wêreld van die hoofkarakters se eie taal

Wanneer ons oor tradisies van interpretasie begin dink is dit baie sterk gekoppel aan die verhoog waarop ons besig is en die taal wat binne daardie konteks gepraat word. Konstruke soos waarmee in hierdie hoofstuk gewerk word, is deel van 'n sisteem van gesegdes, maniere van doen en strukture wat 'n reeks diskoerse help vorm. Dit dra by tot die wêreldbegrip en -interpretasie van mense (Freedman & Combs 1996:42–43). In die drama van die meisies is daar basies twee stelle konstruke, naamlik:

- Dit wat die meisies in hulle eie groep gekonstrueer het.
- Dit wat van buite af op hulle afgedwing is.

Die proses van identiteitskepping kan volgens Martin (2007:67) op bepaalde maniere geskied en die mens het eintlik drie keuses binne hierdie proses:

- Die identiteit wat op jou afgeforseer word van buite, kan aanvaar word.
- Die mens kan hom daarteen verset deur die identiteit van *mens-wees* voorop te stel.
- Daar kan gestrewe word na 'n nuwe identiteit waaroor die mens self besluit en waarvan hy of sy die kontoere self bepaal.

Identiteitskepping is volgens Martin 'n aktiewe proses van doelmatige noodwendige keuses wat die individu moet uitoefen.

Konstrukte bestaan nie net nie. Die realiteit is dat dit met tyd gevorm word deur taal wat ons as mense gebruik. Beck (1997) voer aan dat “*the lives of human beings are to a greater or lesser extent sanctioned and regulated by society*”. Dit beklemtoon dat die gemeenskap waarin ons leef, die taal wat ons praat en die manier waarop ons optree help om konstrunkte oor dinge te vorm. Konstrukte is dus ook nie tydloos nie, en sal dus met tyd en kontekste verander van vorm. Die realiteit is egter dat die skade wat deur die konstrunkte gedoen kan word baie keer blywend is. Die impak van die skade bly baie keer baie langer as wat die impak van die konstrunkte self gebly het. Daarom is dit dan ook belangrik dat mense toegerus moet word met taal om hulle te help om die konstrunkte te dekonstrueer.

Konstrukte het ook 'n impak op 'n persoon se narratiewe identiteit. Die hele idee en moontlikheid van menslike identiteit is verbind aan die narratief en narratiwiteit (Brockmeier & Carbaugh 2001:15). Die konstrunkte wat in 'n gemeenskap leef, word deel van mense se verhale wat deel word van mense se stories van mekaar maar veral ook van hulself. Uiteraard is taal een van die belangrikste merkers van identiteit. Volgens Anzaldua (2004:1027) is jy wat jy praat: “*Until I can take pride in my language, I cannot take pride in myself.*” Sy beweer verder dat “*being Mexican is a state of soul – not one of mind, not one of citizenship*”. Die taal wat binne die navorsings drama gepraat is, is 'n taal wat gepraat is maar in baie opsigte ook 'n taal wat geleef is.

4.3. Die taal wat op die verhoog gebruik word

Die konstrunkte wat by die meisies leef sal in hierdie deel oorsigtelik behandel word, waarna dit in meer besonderhede aan die bod sal kom. Die konstrunkte wat

van buite of dan van ander mense af gekom het sal in die tweede deel van die hoofstuk hanteer word.

Die konstrukte wat op die verhoog was, was so deel van die verhoog dat daar nuut en anders na die konstrukte gekyk moes word. Deur verbeelding is 'n mens in staat om nuut te kyk na die bekende. Breytenbach (2008:11) stel die belang van reis soos volg:

Listen: you must continue travelling because the earth needs to be discovered and remembered again and again, cyclically, creatively, with her seasons and her sounds, with the warm breath of hospitality, with the healing touch of strangeness [...] lest it becomes cold and impenetrable – a barren place of power and politics. The earth needs to be reminded of the eternity of one life.

So moet ons ook nuut kyk na taal. Ons moet as mens bly ontdek en soek na nuwe maniere om oor die wêreld en ons self te praat.

Toe ek aanvanklik met die groep begin werk het, het ek die taal wat hulle gebruik het (hoewel hulle Afrikaans gepraat het) nie altyd verstaan nie. Hulle het baie gepraat oor dinge wat ek glad nie verstaan het nie. Daar was ook 'n geskrewe taal wat ek moes aanleer om met hulle te praat. Met baie van die meisies moes ek kontak hou deur middel van MXit¹. Die taal wat hulle daar gebruik, is steeds 'n vorm van Afrikaans maar verskil van alledaagse Afrikaans. Die taal sê iets van

¹**Wikipedia verduidelik MXit so:** MXit is 'n kitsboodskap-toepassing wat in [Suid-Afrika](#) ontwikkel word en wat hoofsaaklik op GPRS- of 3G-bevoegde selfone gebruik word. MXit bied beperkte versoenbaarheid met meer gevorderde kitsboodskappers soos [Windows Live Messenger](#), [ICQ](#), en [Google Talk](#) deur van die nie-verwante [Jabber](#)-poort gebruik te maak. Die koste aan MXit verbonde sluit in die prys vir internettoegang soos deur die gebruiker se sellulêre diensverskaffer bepaal, asook ander betaaldienste soos kletskamers wat op die program beskikbaar is. MXit se amptelike uitspraak is die Engelse "mix it" (*meng dit*), alhoewel die naam ook algemeen in Engels uitgespel word. Ongeveer 11 miljoen rekeninge is in MXit se gebruikerdatabasis geregistreer, en daar vind daagliks 17 miljoen intekeninge en meer as 250 miljoen boodskapversendings plaas. Alhoewel die program grotendeels in Suid-Afrika en [Indonesië](#) gebruik word, word dit daagliks in ongeveer 120 lande gebruik.

die wêreld van die meisies; 'n wêreld waarin 'n nuwe stel reëls geld. Die wêreld het kreatiwiteit verwag, en dit wou weer en weer ontdek word.

Ek het gedink dat ek tieners se taal en hulle wêreld goed verstaan, maar die wêreld van MXit was 'n totaal nuwe wêreld waarin ek baie vinnig moes leer om te kommunikeer. Dit was vir my vrou 'n baie groter frustrasie as wat dit vir my was. Dit het beteken dat ek baie keer tot baie laat in die aand betrokke was in gesprekke met die meisies. Op hierdie manier het hulle ruimte gehad om hulle stories te vertel.

Op die verhoog het daar behalwe vir die taal wat op MXit gebesig word, ook 'n taal ontstaan wat in gesprekke deur die meisies gebruik is. Ek moes leer wat die meisies bedoel met die volgende onderwerpe en terme: die kerk, Bybel, okkulte, selfmoord, Goth, *dildo*, *Emo*, om jouself te sny, die begraafplaas, die vrotkol, verhoudings, homoseksualiteit, vrouens kan nie meisies molesteer nie, vroulike homoseksualiteit is meer aanvaarbaar, groepsdruk, graad 10 as voldoende akademiese kwalifikasie, taalgebruik, normaal, daggamisbruik is nie 'n probleem nie, die uitwerking van musiek op mense, pornografie is onskuldig, die dominee en nie-skadelike leuens. Ek dink die meeste van die taal wat die meisies gebruik baie sterk gekoppel is aan die konstrakte waarmee hulle elke dag te doen kry.

4.4. Die kies van taal en konstrakte

Ek het die verhoog waarop die navorsingsdrama afgespeel het, baie goed leer ken, iets wat ook nodig was om te besluit oor watter konstrakte daar gereflekteer gaan word. Ek moes dus baie tyd binne die konteks, op die verhoog van die meisies spandeer. Ek moes hulle liggaamstaal en nieverbale kommunikasiemetodes leer ken. Ek het uitvoerige veldnotas afgeneem om te beskryf wat gebeur het deur na die proses te kyk, te luister en dit te bevraagteken (Gillham 2000). Sherman en Webb (1988:7) moedig aan dat die ervarings van deelnemers in ag geneem word soos dit geleef, gevoel en gedoen

is. Die taal waarmee ons groot word en waarbinne ons leef, help ons om ervarings te beskryf (Kotzé & Kotzé 1997:32). Ek kon deur my betrokkenheid op die meisies se verhoog hulle taal leer ken.

Die taal dui die spore aan waarlangs die verhale van die hoofkarakters gestap het. Konstruksie is en kan dus op hierdie manier gesien word as vingerafdrukke of voetspore wat deur mense se lewensverhale sigbaar is. Ricoeur (2004:13–5) onderskei in *Memory, history, forgetting* drie gebruike van die woord “spoor” ten opsigte van herinnering en geskiedskrywing. Eerstens kan spore dui op die dokumente, die geskrewe diskoers wat in die argiewe bewaar is waarop historici hulle verlaat om die verlede te rekonstrueer. Tweedens laat gebeurtenisse ook ’n “affektiewe spoor” in die geheue van diegene wat dit ervaar het. Enige herinnerde ervaring gaan gepaard met emosies – die verlede laat as’t ware “spore” in ’n mens se gemoed. Derdens word spore ook verbind aan die indrukke wat op die brein gemaak word deur herinnering – die navorsingsterrein van die neurowetenskap wat die spore van ervarings in die individu se brein navors.

Ek is dus daarom aan die een kant deur die meisies gelei om die konstruksie wat van binne die groep ontwikkel het te gebruik. Die plek wat elke konstruksie in hierdie “geheel” kry en die slot waarop die hele rangskikking afstuur, bepaal die betekenis daarvan (Ricoeur 1992:142). Daarom sal daar eers gekyk word na die konstruksie van die meisies en die plek wat hulle daaraan toegeken het. Aan die ander kant sal die konstruksie wat deur mense van buite af ontwikkel is en ’n bepaalde plek in die meisies se verhaal kry, ook hanteer word. Beide die groepe konstruksie kan gesien word as voetspore wat deur die verhale loop. Die meisies is ook die kenners van die voetspore en waar hulle vandaan kom (Morgan 2000:2). Hulle kennis sal gebruik word om die konstruksie in die verhaal te interpreteer en uit te wys.

4.5. Konstruksie wat die meisies deel van die drama gemaak het

In gesprekke met die meisies is dit die konstrukte wat op die tafel gesit is. Nie al die konstrukte is noodwendig skadelik nie. Dit is egter steeds belangrik om die konstrukte te herbesoek en te kyk na die betekenis van elkeen en die verstaan van die hoofkarakters. Landman en Theron (2008:205–211) beskryf die konstrukte wat moontlik teenwoordig kan wees by mense veral in geestelike kringe aan die hand van die volgende vier groepe:

- Magsdiskoerse.
- Liggaamsdiskoerse.
- Identiteitsdiskoerse.
- Andersheidsdiskoerse.

Daar sal na die meisies se verhale gekyk word vanuit hierdie benadering. Dit sal egter nie noodwendig in die volgorde gebeur nie, maar daar sal binne die vier groepe as breë riglyn gewerk word. Konstrukte waarna daar gekyk sal word is: die Kerk, die dominee, die Bybel, homoseksualiteit en so voorts.

4.5.1. Kerk

Die eerste konstruk waaroor daar gepraat is, is die van die kerk. Peck (1993:166) verduidelik vir my uit die staanspoor die konstruk wat oor die kerk leef wanneer hy 'n waarskuwing aan die kerk rig, as hy die sondes van die kerk bespreek:

Perhaps the greatest sin of the Christian church has been that particular brand of arrogance, or narcissism, that impels so many Christians to feel they have God all sewn up and put in their back pocket. Those who think that they've got the whole truth and nothing but the truth, and that those other poor slobes who believe differently are necessarily not saved, as far as I'm concerned have a very small God.

Daar is dus 'n baie sterk konstruk van die kerk is die enigste weg na God. Wanneer daar veral vanuit die hoofkarakters se verstaan gekyk word na “kerk” is

en kan dit baie dinge beteken. Mense verskil wat kerk en kerkbegrip behels baie. Kärkkäinen (2002) bespreek ekklesiologie onder drie opskrifte, naamlik:

- Ekklesiologiese tradisies.
- Ekklesiologiese denkers.
- Kontekstuele ekklesiologieë.

Wanneer daar dan na die besonderhede gekyk word raak dit baie meer kompleks, want onder elkeen van die drie hoofopskrifte is daar omtrent tien verskillende benaderinge oor wat kerk is. Ek glo die maklikste manier om te verduidelik wat kerk is, is deur te sê dat kerk 'n groep mense is wat die naam van Jesus Christus bely. Bavink (1976:258) sê dat Kerk 'n gemeenskap is wat deel het in Christus en sy weldade. Kärkkäinen (2002:126) noem dié tipe kerkbegrip 'n Messiaanse verstaan van die kerk. Ek glo dat dit die wydste mees inklusiewe verstaan van kerkwees is. Mens sou kon kyk na die ekklesiologie van die feminisme van Moltman van Küng en so voorts. Dit is egter nie die doel van die studie nie. Kerk en kerkbegrip is eintlik 'n redelik eenvoudige saak wat deur mense en taal baie gekompliseer is.

Die meisies se verstaan van kerk was baie sterk gekoppel aan die mense wat hulself met die kerk assosieer, met ander woorde die lidmate. Verder het hulle die woord “kerk” baie sterk geassosieer met die aksies wat spesifiek op die kerkterrein gebeur het. Die meisies se verstaan van kerk was dus gekoppel aan die mense en aan die kerkterrein en die kerkgebou.

Die meisies het ook 'n baie sterk magiese plek aan die kerk toegeken. Hulle het geglo dat daar toorkrag op die kerkterrein en in die kerkgebou lê. As mens na die gebou toe gaan, is alles anders. Dit is waar mens gesond word en veilig is teen die wêreld. Die meisies het hulle ervaring oor wie God is ook baie sterk aan hierdie taal gemeet.

Die gevolg is dat van die meisies se seer op 'n manier versterk is deur die taal en verstaan van kerkwees. Nody se verhaal is 'n baie goeie voorbeeld hiervan. Op die een plek waar sy geglo het dat sy veilig is, het mense haar misbruik en gemolesteer. Van die ander meisies vertel ook hoe die kerk een van die plekke is waar hulle nie goed behandel is nie, beskinder is en as tweedeklas mense behandel is. Die kerk is in baie gesprekke dus nie in 'n positiewe lig beskryf nie. Baie van die meisies het die kerk gesien as die institusie waar hulle “reggemaak” moet word of anders waar daar mense was wat gedink het dat hulle die meisies kan “reg” maak. Dark Angel se storie is 'n baie goeie voorbeeld hiervan.

Baie van die meisies het later baie goed begin verstaan dat die kerk uit mense bestaan; mense soos hulle met foute en gebreke. 'n Ekklesiologie wat wyer gedefinieer is, het dit makliker gemaak om met die meisies te praat. Ek glo ook baie van hulle sal eerder praat van mense wat hulle seergemaak het as dat die kerk dit gedoen het.

Die realiteit is dat dié manier van dink oor die kerk nie uit die lug uit val nie. In die Afrikaanse kultuur leef die konstruk soos wat die meisies dit gesien het, redelik sterk. Ek glo nie dat dit altyd ewe sterk is nie, maar dat dit wel bestaan. Dink maar aan die manier hoe mense aantrek as hulle erediens toe gaan. Dit verskil totaal hoe die mense die res van die week lyk. Die meisies verwys ook in hulle verhale hierna. Taalgebruik op die kerkterrein en om die kerkgebou en selfs voor sekere leiers verskil ook. Daar is selfs mense wat voel dat dit sonde is om op die kerkterrein te rook. Ek het met 'n dame te doen gehad wat geen gemeentekies wou bywoon wat langer as 'n uur neem nie, omdat sy nie so lank sonder sigarette kon bly nie. Selfs met die aanbod van eredienste is dit 'n feit dat 'n diens wat in 'n kerkgebou gehou word altyd beter bygewoon word as 'n diens wat in 'n saal gehou word. Die konstruk dat dit wat ons kan sien op die kerkterrein heilig is, leef veral ook by kinders en jongmense.

Die meisies se verstaan van kerk en die negatiewe konstrukte wat hulle gebou het rakende die kerk is dus gegrond in 'n verstaan wat hulle geleer het van 'n gemeenskap van mense wat dieselfde dink.

Die konstruk wat by die meisies leef oor kerk is nie in alle opsigte negatief nie. Baie meisies het juis kerk toe gekom vir raad oor die sake waarmee hulle gesukkel het. Die meisies het ook nie 'n probleem gehad om kerk toe te kom as daar 'n krisis was nie. Hulle het verstaan dat die mense wat hulself met die kerk soos hulle dit verstaan het, assosieer op 'n ander standaard as die wêreld moet funksioneer. Die meisies het ook kerk toe gekom omdat hulle verstaan het dat die kerk die plek is waar daar vir alle mense liefde en aanvaarding moet wees. Binne hierdie opvatting, is die kerk is dus inklusief en eenvoudig.

Die dekonstruksie van die konsep “kerk” het dus in groot mate by die hoofkarakters self gebeur deur die loop van hulle betrokkenheid by die navorsingsdrama. Ek wil dan dus waag om te sê dat die kerk in sy suiwerste vorm op die navorsingsverhoog 'n plek is waar mense bymekaar kan kom en liefde en genesing sal beleef, ongeag van wie hulle is en van waar hulle kom.

4.5.2. Die dominee

Soos die konstruk oor die kerk is die meisies se verstaan van die dominee ook gevorm deur die breër konteks. Soos die kerk is die dominee gesien as heilig, sonder foute, die een wat eintlik alles moet weet, maar tog niks weet nie. In die teenwoordigheid van die dominee praat mense anders. Kras taal word vermy en wanneer dit wel gebruik word, vra hulle baie mooi om verskoning. Die dominee is iemand wat baie gesag het en mag het om 'n klomp goed reg te maak en reg te bid. Die konstruk word ook vir dominees geleer. Dit is veral binne meer konserwatief gereformeerde kringe waar. Bosch (1988:81) argumenteer dat voorspoed, vrede en vooruitgang in die Westerse wêreld aan die begin van hierdie eeu geheers het. “'n Gevoel van selfversekerdheid en meerwaardigheid

het die Weste en sy godsdienstige gekenmerk” (Bosch 1988:81). Die realiteit is dat dit ook op dominees sy merk gelos het. Meerderwaardigheid is by baie dominees teenwoordig en dan sluit ek myself by in 'n baie groot probleem wat ons in kerklike geledere sal moet hanteer.

Die ironie is dat dit is ook die gedagte wat by mense en ook die hoofkarakters leef. Baie van die meisies het reguit gesê dat hulle goed voor dominees gedoen wat die dominees die idee laat kry het dat hulle heilig was, hulle agteraf anders daarvoor gedink het. Die meisies het gesê dat hulle weet dat die meeste dominees nie 'n idee gehad het wat in hulle lewens aan die gang was nie, selfs nadat hulle vir weke in gesprekke met daardie dominees was. Hulle het selfs sover gegaan as om te sê dat hulle gedink het dat alle dominees dom is.

Die beeld van die dominee het aan die begin baie sterk by die meisies geleef en dit het my 'n lang tyd geneem voordat die verstaan van die dominee as heilig gedekonstrueer is. Die meisies het baie vir my dinge vertel wat ek kon agterkom blatante leuens was. Hulle het gesê dat hulle gedink het dat ek dit nie agtergekomp het nie. Die bepaalde verstaan van die dominee het verdwyn toe ek die eerste keer by een van die meisies se dissiplinêre verhore moes verskyn. Dit was vir die meisies ongewoon dat 'n dominee wat “heilig” is by so iets kon sit en hoor hoe sy baie ernstige oortredings begaan het en steeds na die tyd met haar kon praat.

Die meisies het begin verstaan dat hierdie dominee net 'n mens is, soos ook blyk in die woorde van Heitink (2001) “... een predikant is ook maar een mens” (Heitink 2001:287). Baie van die meisies se konstruk aangaande dit wat 'n dominee of 'n pastoor is, het egter nie regtig verander nie. Hulle het my gesien as Anton, maar my kollega was steeds die dominee. Van die meisies het opmerkings gemaak soos, “Jy is nie soos 'n regte dominee nie”.

Die dekonstruksie glo ek het begin die oomblik toe ek my hand na die meisies uitgesteek het in 'n tyd toe hulle nood beleef het. Ek moes myself keer om nie voortdurend met hulle te raas nie en om letterlik hulle vriend te word. Die verhouding was met van die meisies so heg dat hulle nie sou huiwer om hulle seer met my te deel nie.

Wat die gevoelens aangaande die dekonstruksie van die dominee egter bemoeilik, is dat baie dominees juis wil wees wat die konstruk is, naamlik die een met die mag wat alles weet. Dit is egter opvallend dat ten spyte van die Reformasie se wegbeweeg van die priesteramp, “dominee” (afgelei van die Latynse *dominus* – heer van die huis!) reeds vanaf die 17de eeu die aanspreekvorm word (Heitink 2001:14).

Dit was in die gesprekke dat die betekenis van my lewenstekste nuut *gelees* en *geïnterpreteer* is (Gerkin 1984:122). In baie opsigte wou ek 'n dominee wees. Ek wou iemand wees na wie mense opkyk; iemand met 'n titel en baie gesag. Ek het selfs gedroom oor al die mense wat na my sal kom luister as ek preek. Ek wou amper 'n tipe superster soos ons dominee wees. Die realiteit was baie anders en ek moes myself dekonstrueer en my verhaal herbesoek. Ek moes 'n taal aanleer wat vir meeste dominees vreemd was.

Die gedekonstrueerde dominee lyk baie anders. Die dominee is nie die belangrike ou daar ver op die kansel met die pak klere aan nie. Die gedekonstrueerde dominee is 'n vriend. Hy of sy is iemand wat nie noodwendig al die antwoorde het en al die mag nie maar iemand wat na my sal luister as ek seer het en nie sal voorgee dat hy of sy iets is wat hy of sy nie regtig is nie. Nouwen gebruik die metafoer van “*wounded healer*” reeds in 1979 in 'n boek van hom met die gelyknamige titel (Nouwen 1979:81). Ek glo Nouwen het die gedagte by Jung gekry wat aanvoer “*only the wounded physician heals*” (Jung 1961:156; Sedgwick 1994:1–7) Die gedekonstrueerde dominee is dus op geen manier perfek nie en hoef ook nie te wees nie. Predikante is hierdeur

aangemoedig om by die *redaksieproses* van hulle eie lewens betrokke te raak en te begin *skryf*, praat en lewe om "... hulle eie onsekerheid en pyn meer openlik te dra" (Burger 1995:125). Dit vra dat die gedekonstrueerde dominee ook weer na sy of haar roeping moet gaan kyk. Die letterlike konnotasie van roeping is om iets voor iemand neer te sit (soos byvoorbeeld voedsel) of ook om eenkant te sit, af te sonder (Quinn & Wacker 2000:141). 'n Gedekonstrueerde dominee is dus heilig, hierdie begrip verwoord veral die persoonlike toewyding van die dominee aan God – "... a lifestyle that is visibly different. It is a life lived in close relationship with God" (Towner 1994:163). Vir die meisies is 'n gedekonstrueerde dominee iemand wat nie aandring op 'n titel nie maar iemand wat vanself 'n vriend is, en wil wees.

4.5.3. Die Bybel

In hierdie afdeling wil ek op geen manier die gesag of die belang van die Bybel in Christenskap ondermyn of afkraak nie. Die Bybel vorm die bousteen van die Christelike geloof (Haag & Elliger 1999:22). Dit gaan hier oor die verstaan wat die meisies van die Bybel het en hoe hulle dit gekonstrueer het. Die kerk, die dominee en die Bybel is in hulle suiwerste humanistiese vorm en soos deur baie gemeenskappe gekonstrueer 'n bese drie-eenheid. Die drie word gebruik as instrumente waarmee mense toor en mekaar mee seermaak, met ander woorde hulle word letterlik as wapens gebruik. Wanneer dit egter gesien word soos dit bedoel is om gesien te word, is dié drie instrumente waarmee die wêreld letterlik verander kan word.

Wanneer daar spesifiek oor die Bybel gepraat word, kan 'n mens dit baie kompleks doen. Daar is letterlik duisende bladsye oor die Bybel in dogmatiese en ander boeke geskryf. My verstaan is dat dit wat in die Bybel staan en dit wat in die kerk geleer word baie nou met mekaar saamgaan. Karl Barth (1975:190) sê dat dit wat die kerk is, opgesluit is in die Bybel. Dit is egter nie net 'n boek wat

verstandelik geken moet word nie, maar dit is 'n boek wat met hand en voet geleef moet word.

Die Bybel is 'n baie prominente deel van die meisies se verhaal, maar soos die kerk en die dominee is dit nie 'n saak waaroor hulle baie positief is nie. Ek glo egter ook dat die Bybel juis vir hulle baie hoop sou kon gee. Die verstaan wat die meisies van die Bybel het, is niks meer as 'n konstruk nie. Dit is 'n konstruk oor wat mense en 'n gemeenskap daarvan sê en hoe mense die Bybel gebruik, eerder as 'n konstruk oor dit wat in die Bybel staan. Die negatiewe konstruksie wat by die meisies leef kan ook aan 'n fundamentalistiese beskouing van die Bybel by sommige mense toegeskryf word. Fundamentalisme is 'n universele verskynsel wat – in reaksie teen die modernisme – streef na die sekuriteit van ewige waardes, 'n stabiele wêreldbeskouing en die handhawing van tradisies (De Smidt 1998:37).

Die vraag is hoe en waarom die meisies se konstruk van die Bybel lyk soos wel die geval is. Een van die dinge wat baie jongmense van die Bybel en uiteindelik die boodskap van die Bybel af wegstoot, is die feit dat leiers met die Bybel in die hand teleurstel (Van der Watt 2000:34). Kittie se verhaal het dit veral beklemtoon. Die leiers wat voor mense die Bybel en die boodskap van die Bybel verkondig, het agteraf drank aan minderjariges uitgedeel en selfs die meisies gemolesteer. Nody se verhaal is die ekstreme vorm hiervan. 'n Kerkleier wat die Bybel moes hanteer het haar molesteer en misbruik.

Die inkonsekwentheid van leiers is waarskynlik een van die hoofredes waarom die meisies negatief is oor die Bybel. Wat die negatiewe beeld van die Bybel verder by die groep versterk het, was die feit dat mense baie keer die Bybel as 'n wapen gebruik het. Een aand net na ek by die gemeente gekom het, het die kinders woorde gehad by die jeugbyeenkoms. Die hoofkarakters was aan die

een kant en die *jocks*² was aan die ander kant. Die hoofkarakters is beledig en sleggesê en die Bybel is gebruik om die boodskap by die meisies tuis te bring. Die Bybel is gebruik as 'n wapen om diegene by te kom wat nie soos die groter groep gedink het nie. Die boodskap van die Bybel en die gebruik daarvan het vir baie meisies nie ooreengestem nie.

Die volgende aspek wat die meisies negatief gestem het, was die feit dat baie min van hulle al ooit self die Bybel gelees het en net so min weet wat in die Bybel staan. Die meisies se idee van wat in die Bybel staan is in groot mate gebaseer op dit wat hulle gehoor het in jeugdienste, katechese, by leiers en by geleenthede soos die een wat in die vorige paragraaf bespreek is. Die gevolg hiervan was 'n totale misverstaan van die Bybel. Fokkelman (1999:7) sê: *The most widely read book in the world is not necessarily the best read book. There are two sorts of reading. There is the sort we learned long ago, when we were five or six. The other sort is reading with understanding, receiving the text on the right wavelength.* Die konstruksie oor die Bybel wat by die meisies leef, is in baie opsigte juis so omdat die Bybel net gedeeltelik gelees en boonop nie reg verstaan is nie.

Met dit alles gesê, was daar tog 'n bonatuurlike element vir die meisies in die Bybel. Volgens hulle verstaan is die Bybel 'n boek wat suiwer deur sy teenwoordigheid sekere magte het. Fundamentaliste beklemtoon die goddelike aard en eienskappe van die Skrif in so 'n mate dat die menslike sy van die Skrif nie tot sy reg kom nie (Berkouwer 1966:17). Op 'n manier het 'n ongewone bonatuurlikheid by die meisies se verstaan van die Bybel posgevat. Die Bybel kan volgens hulle gebruik word in rituele en dit kan net oopgemaak word, dan sal dit bese magte weg hou. Die meisies het nie noodwendig die inhoud geken nie maar hulle het geglo dat die Bybel van God of minstens van 'n bonatuurlike bron kom. Die meisies het dus aan die een kant 'n vrees vir die bonatuurlikheid van die Bybel en aan die ander kant 'n vrees vir hoe die Bybel deur mense gebruik

² Jocks is 'n groep waarin die kinders optree soos daar van hulle verwag word, gewoonlik akademiese en sportpresteerders.

kan word. In die verhoogdrama van die meisies was die Bybel dus 'n heilige sweep waarmee sondaars bygekom moes word.

Die konstruk van die Bybel is 'n konstruk wat baie wyer leef. Uit my eie verhaal kan ek goed onthou hoe my ouers nie regtig die Bybel gelees het nie. 'n Verhaal wat ek baie goed onthou is hoe my ma geglo het dat daar 'n spook in ons huis was wat haar gepla het wanneer sy wou slaap. Sy het net haar Bybel by Psalm 23 oopgemaak en die spook het toe (volgens haar) weggegaan. Die ironie is dat my ma waarskynlik vandag nog nie weet wat in Psalm 23 staan nie. Ek kan onthou dat ek en my susters baie ontsteld was, want omdat ons nie Bybels gehad het nie, die spook ons nou sou pla.

My teorie oor die konstruk is dat Bybels baie skaars in die verlede was. Die mense het die Bybels baie goed versorg en baie mooi gebêre. Die kinders se verstaan moes met tyd ontwikkel het dat dit 'n heilige boek is en 'n boek is wat sekere towermagte het. Mense sou baie die opmerking maak dat die Bybel heilig is. Mense het Bybels met vrees en angstigheid bejeën. Baie mense sou nie 'n Bybel weggooi nie al was die Bybel ook hoe gehawend. Die Bybels land gewoonlik by die kerk. Mense voer soms die rede aan dat 'n mens mos nie sommer 'n Bybel kan weggooi nie. Die Afrikaanse middelklas het in die 1980's en 1990's die idee verder in stand gehou en aangehou om die Bybel as 'n magiese boek te sien.

Ek glo ook dat die konstruk selfs verder teruggevoer kan word. Origenes en sy navolgers het naamlik die allegoriese eksegetiese metode ontwikkel wat na goddelike woorde agter die menslike woorde gesoek het (Silva 1996:40). Origenes en ander teoloë na hom het die goddelike aard en eienskappe van die Bybel beklemtoon ten koste van die menslike aard. Die Bybel het op die manier dus baie vroeg reeds 'n bonatuurlike element gehad. Deur die ontmensliking van die Skrif ontken die fundamentalisme die menslike wyse waarop die Skrif in die werklikheid ontstaan (Berkouwer 1966:25).

Die Bybel as boek moet dus gedekonstrueer word. Die inhoud van die Bybel moet verduidelik en geleer word. Die dekonstruksie van die inhoud van die Bybel moet ook gedoen word. Ek glo dat dit baie tyd gaan neem om mense weer te leer dat die Bybel 'n boodskap bring van 'n God wat 'n belang en 'n liefde in en vir mense het. Die Boodskap sal noodwendig 'n Boodskap wees wat die wêreld van die leser in ag sal neem en sal probeer verstaan. Marshall (1998:58) sien dit so:

We need to study not only God's Word but also God's world; we study the world in the light of the Word. We need to study not only Isaiah but also industry. Not only Philemon but also po-litics. Not only Acts but arts. It is not for us to choose between knowing the Bible or the world; we need to know the world biblically.

Die Bybel moet dus weer verken word maar die wêreld waarin die boodskap tuis moet kom moet ook baie deeglik verstaan en ondersoek word, nie soos ons dink dit is nie maar soos dit werklik is. Teoloë is veral skuldig daaraan omdat ons dink dat die wêreld is soos wat ons dit beleef. Die gevolg daarvan is dat ons die boodskap van die Bybel in die lug laat hang. Fowler (1985:21) verduidelik op die volgende wyse:

We always relate to Scripture in the context of our prior experience of the Word-ordered creation ... without that experience it would be impossible to understand the Scriptures. For this reason it is impossible to begin with 'just the Bible' ... our experience of creation shapes our understanding of Scripture and, because of sin, in certain respects is bound to misshape it.

Die gedekonstrueerde Bybel is dus 'n boek wat deur God geïnspireer is en deur mense geskryf is, wat as boek geen mag het nie. Verder moet ons bly besef dat ons God nooit volledig sal kan verstaan nie. Die God waarvan die Bybel praat bly steeds vir ons 'n misterie. Ridderbos skets die implikasies van die onverbreekbare eenheid soos volg:

... divine inspiration does not necessarily mean that the men who spoke and wrote under inspiration were temporarily stripped of their limitations in knowledge, memory, language and capability of expressing themselves, as specific human beings in a certain period of history ... We have to be careful, I think, not to operate as though we know ahead of time to what extent divine inspiration does or does not go together with the human limitations above. Inspiration does not mean deification ... it is not up to us, it is up to the free pleasure of God to decide what kind of effect divine inspiration should have on the mind, knowledge, memory, accuracy of those whom he used in his service, in order that their word can really be accepted and trusted as the inspired Word of God. (Ridderbos 1978:25, 26).

Die God oor wie die Bybel handel is die Een met die mag. Hy is 'n God van liefde, liefde veral vir hulle wat om die een of ander rede gemarginaliseer is. Van der Watt (2000:137) voer aan dat die uitdaging is om weer vertroue in die Bybel te herstel. Meer as dit moet ons mense se vertroue, wat deur mense geskok is, in God herstel. Ons moet egter net bly besef dat elke definisie van die Skrif (sy aard, gesag, ens) ontoereikend sal wees, omdat die Bybel as gevolg van sy goddelike sy bokant ons menslike kenvermoë is (Ridderbos 1978:34). In 'n meer resente werk beklemtoon ook Bartholomew en Goheen (2004:12) dat die Bybel nie 'n warboel van teologiese leerstellings, morele lessies, historiese, stigtelike of poëtiese stukkies, beginsels, ensovoorts is nie. Die Bybel bevat net een "storie", 'n *"unified and progressively unfolding drama of God's action in history for the salvation of the whole world"*. Hierdie drama handel oor die *"unified, coherent narrative of God's ongoing work within his kingdom"* (Bartholomew & Goheen 2004:12).

Dit is dus 'n boek met 'n verhaal oor 'n God wat by mense betrokke is. Die boek is 'n produk van 'n God wat by en met mense 'n pad stap. Mense het selfs 'n invloed in die skryf van die Bybel gehad. Dit is God se woord in mensetaal.

Volgens Veenhof (1984:9, 10) is so 'n idee van werksverdeling tussen God en mens (50%/50%, 99%/1% of selfs 100%/0%) 'n valse idee. God het 100% op goddelike vlak gewerk en die mens 100% op die menslike vlak. Volgens Fowler (1985:11, 12) lê die unieke van die Skrif nie net in die *vorm* as openbaring in taal nie, maar ook in sy *inhoud*. Die Bybel is dus 'n 100% goddelike en 100% menslike boek.

Ons sal dus in die dekonstruksie van die Bybel die volgende vrae moet vra:

- Watter rol speel my voorveronderstellings in my interpretasie van die Bybel?
- Is die Bybel 'n menslike geskrif, Goddelike geskrif, of is dit sowel menslik én Goddelik?
- Is die Bybel 'n teologiese eenheid of is dit 'n geskrif met dokumente wat verskillende teologiese aansprake verteenwoordig?
- Het die Bybel 'n kernboodskap?
- In watter lig moet teenstrydighede in die Bybel verstaan word?
- Kan die antieke wêreldbeeld van die Bybel versoen word met die hedendaagse wetenskaplike wêreldbeeld?
- Is die etiese riglyne van die Bybel geldig vir vandag?

Die Bybel moet dus gelees word met 'n sosiaal-konstruksionistiese bril in 'n postfundamentalistiese paradigma. Vrae moet gevra word op 'n nieveroordelende manier. Die foto beklemtoon die gebruik van die Bybel in sommige fundamentalistiese kringe.

4.5.4. Homoseksualiteit

Homoseksualiteit is een van die sake wat op die verhoog tussen die hoofkarakters 'n op 'n baie bepaalde manier gekonstrueer is. Die konsep “homoseksualiteit” het binne die wêreld waarbinne ons leef 'n redelike standaardbetekenis en dit word ook so verstaan. Wanneer 'n mens begin praat oor homoseksualiteit en wat dit veroorsaak, moet ons verstaan dat ons reeds besig is met die vorming van 'n bepaalde konstruk (Du Plessis 1999:7). Op die navorsingsverhoog het die meisies 'n baie unieke verstaan van homoseksualiteit gehad. Foucault (1978:191) se siening kan hierby aansluit. Volgens hom is homoseksuele verhoudings byvoorbeeld in die sewentiende eeu beskou as net nog 'n sonde waarvoor gebieg sou moes word, maar in die negentiende eeu tree die homoseksueel as 'n afwysbare groep, 'n *tipe*, na vore: die Sodomiet was 'n ou sondaar, maar die homoseksueel is nou 'n spesie (Foucault 1978:191). Dit gaan dus in hierdie afdeling nie oor hoe akkuraat of hoe wetenskaplik korrek die konstruk van die meisies rakende homoseksualiteit is nie, maar hoe hulle dit gekonstrueer het en ook verstaan het. Dit gaan ook oor die erkenning dat homoseksualiteit 'n sosiaal gekonstrueerde konsep is wat in verskillende kontekste beslis verskillende betekenis kan hê.

4.5.4.1. Om skeef te wees

Die hoofkarakters het aanvanklik oor hulself gepraat as die skewes. In Afrikaans is dit een van die terme wat gebruik word om neerhalend te praat oor homoseksuele mense. Homoseksuele mense is skeef en hulle wat heteroseksueel is, is reguit of dan *straight*. Die veronderstelling is dus dat homoseksuele mense gebreek is of abnormaal is. Cross en Epting (2005:54) meen dat hierdie etikettering sosiale, individuele en selfs politieke impak op mense het. Hierdie etikette kan negatief en destruktief wees. Dit kan kreatiwiteit vernietig. Maar dit kan ook gebruik word om platforms te skep waarvandaan daar

nuwe betekenis en nuwe kreatiwiteit en 'n nuwe heel self geskep word. Die etikette moet net eers gedekonstrueer word.

Die hoofkarakters het die konstruksie van gebrokenheid baie goed geleef, baie goed uitgebuit en net so sterk daarteen gerebelleer. Die meeste van die meisies het in hulle verhale gesê dat mense nie moet probeer om hulle te reg te maak nie, en dat hulle nie geoordeel wil word nie. Aan die ander kant het hulle hul aan my bekend gestel as die skewes.

Die skeefheid van die meisies het vir hulle baie in die feit gelê dat hulle anders oor 'n hele reeks sake gedink het en nie net oor seksualiteit nie. Hulle het die gesag van die Bybel, die plek van die kerk en die kerk se amptenare bevestig en geëksperimenteer met dwelms en seks. Wanneer mense met die meisies self gepraat het oor hulle “homoseksualiteit” of soos hulle daarvan gehou het “skeefheid” was dit baie duidelik dat dit nie net oor homoseksualiteit gegaan het nie. Die meisies het baie vrae gehad oor 'n verskeidenheid sake. Die probleem was dat die vrae nooit gehoor is nie omdat mense hulle blind gestaar het teen die homo-seks wat in die groep gebeur het. Seks was egter vir die meisies 'n baie kleiner prioriteit.

Die meisies se andersheid is dus aanvanklik deur mense van buite af as skeef gedefinieer. Die meisies het later die term geneem en van hulself begin praat as die skewes.

Die gedekonstrueerde skewe is dus iemand wat kritiese vrae vra en soms in die moeilikheid beland oor die manier waarop hulle dit gedoen het. Die skewes was verder mense wat magteloos was en in hulle selfbemaatiging baie onpopulêr gemaak is deur die massas. Hulle vrae was deel van 'n proses waarin die meisies gesoek het na 'n eie maar ook 'n kollektiewe identiteit. Die hoofkarakters kan dus eerder gesien word as 'n groep mense met vrae oor aanvaarde konstruksies. Die manier waarop hulle die vrae gevra het was egter soms skeef.

Die manier waarop die vrae gevra is was ook nie aanvanklik op hierdie bepaalde manier nie. Dit het so geword omdat hulle nie noodwendig die leiding of die ruimte gehad het om die vrae te vra nie. In baie opsigte is die hoofkarakters net gelaat om die vrae op hulle eie te vra. Die skeefheid lê dus in die manier hoe hulle konstrunkte bevraagteken het eerder as oor wie hulle was.

4.5.4.2. Homoseksualiteit

Dit moet dus by die meisies nie in die eerste plek gesien word as iets wat 'n mens is nie. Homoseksualiteit is vir meeste van die meisies iets wat 'n mens doen. Lie se verduideliking van die konsep “seksualiteit” beklemtoon hierdie feit. Sy het gemeen dat seks aaklig is en dat sy niks daarmee te doen wou hê nie. Sy het seksualiteit en seks aan mekaar gelykgestel. Homoseksualiteit is volgens haar seks. Volgens die moderne psigologie is die mens 'n seksuele wese vanaf sy/haar geboorte (Hyde 1990:26vv). Homoseksualiteit is een van die maniere, reg of verkeerd, waardeur die meisies dit dan ook uitgedruk het. Hulle menswees is deur middel van seksualiteit verwesenlik en verwerklik.

Butler (1990:6) beskou *geslag* as 'n kulturele konstruksie wat die binêre aard van geslag uitdaag en waarbinne die opposisies man/manlik en vrou/vroulik nie as twee eksklusiewe kategorieë funksioneer nie, maar in 'n dinamiese wisselwerking aan mekaar verbind is. Hambidge (2000:7) se beskouing oor die geslagsdiskoers sluit hierby aan: Daar word eerder gekyk na *gender* as 'n *konstruksie*, dit wil sê, na al die verskillende posisies of betekenis van geslag. So beskou beteken *gender* dan al die debatte oor hetsy die heteroseksueel, homoseksueel, biseksueel, transseksueel, transvestiet, ensovoort as voorstellings van 'n bepaalde oortuiging. Ek het my oortuigings op die verhoog van die meisies probeer afdwing en dit het nie gewerk soos ek dit beplan het nie. Wat belangrik is om te onthou, is dat dieselfde woord in twee verskillende leefwêrelde twee verskillende dinge kan beteken.

Vir baie van die ander meisies is dit ook so. Homoseksualiteit soos hulle dit verstaan, is 'n verhouding tussen twee meisies waar daar seks betrokke is. Die verhouding is baie sterk op die gedagte dat hulle vir mekaar daar is gebaseer. Die groep het mekaar veral in die begin beskerm wat almal in die moeilikheid laat beland het. Daar is selfs aanrandingsake teen van die meisies gemaak en drie van die hoofkarakters is hieroor ook gevra om die skool te verlaat.

Die hoofkarakters se verhouding met mekaar was in baie opsigte redelik sporadies. Dit het in die twee jaar wat ek met hulle gewerk het baie min langer as 'n maand gehou. Verhouding wat wel langer gehou het is dié waar die meisies betrokke was by die volwasse homoseksuele vrouens in die dorp. Die verhouding was egter ook meeste van die tyd nie verhouding wat baie lank gehou het nie. Maar selfs wanneer die meisies in die verhouding was, was hulle lojaal aan die groter groep. Kenmerkend van die mens se aard en wese was nog altyd om basiese ervarings met mekaar te deel – byvoorbeeld rou, verlies, liefde en vreugde (Haag & Elliger 1999:35). By die meisies was dit ook so en daar was 'n byna onverklaarbare vriendskap tussen hulle.

Die groter groep se filosofie was dat hulle omsien na dié wat soos hulle is. Die konsep “homoseksualiteit” soos hulle dit dus gekonstrueer het is 'n konsep wat drie dinge ingesluit het, naamlik, seks, 'n verhouding met iemand van dieselfde geslag en loyaliteit aan die groter groep.

'n Gedekonstrueerde siening van homoseksualiteit in die konteks sou dus 'n verhouding tussen 'n groep meisies wees, waar daar met seks op 'n gereelde basis geëksperimenteer is. Dit is veral beklemtoon deur die feit dat die meeste van die meisies al op die een of ander stadium ook seks met iemand van die teenoorgestelde geslag gehad het, voor, tydens of na 'n verhouding met een van die meisies van die groep. Homoseksualiteit sou dus vervang kon word met homo-seks. Die verstaan dat hulle homoseksueel is, is nie 'n konsep wat die meisies begin gebruik het nie. Hulle het hulself skeef genoem, wat ingesluit het

dat hulle met seks eksperimenteer. Mense buite die groep het die konsep homoseksueel in op die meisies se verhoog neergesit. Dit het veral vir my duidelik geword in die groepsessies wanneer die woord “homoseksueel” gebruik is. Die meisies het aangedring op “skeef”. Hulle het gesê dat homoseksueel nie in orde geklink het nie.

As verdere toeligting kan ons dus die volgende onderskeid tref:

- *Seksualiteit* is die kompleksiteit van gevoelens, gedagtes en gedrag wat die twee geslagte tot mekaar aangetrokke laat voel en wat uiteindelik tot die geslagsdaad lei.
- *Seks* is die biologies-fisiese geslagsdaad waarin gene, hormone, brein anatomie, ensovoorts 'n belangrike rol speel.

Vardy (1997:xi) som die morele waardes oor seksualiteit, wat in meerdere of mindere mate vir baie eeue in die kerk geldend was, soos volg op:

- *Sex before marriage is wrong.*
- *Homosexual behavior is wicked.*
- *Adultery is against the law of God.*
- *Masturbation is a grave sin.*
- *The main purpose of sex is procreation.*
- *Sex is only acceptable within the marriage of one man and one woman.*
- *A woman has a duty to provide sexual access to a man if she is married to him.*
- *Sex is to be treated with suspicion and as a temptation.*
- *Celibacy is a higher ideal than married life.*

Hierdie beskouings het later in die teologie die hoekstene geword waarop 'n teologie gebou is dat die seksdaad eintlik sonde is, dat die vrou die minderwaardige en ondergeskikte is en dat sy die verleidster is (Vardy 1997:10). Die tradisionele siening of konstruksie is byna almal deur die meisies in die

groep gedaag en self ongeldig gemaak. Homoseksualiteit gedekonstrueer vir die meisies was dus 'n ruimte waar daar geëksperimenteer is met onder andere seks.

4.5.4.3. Ek het besluit om skeef te word

Volgens die moderne psigologie is die mens 'n seksuele wese vanaf sy/haar geboorte (Hyde 1990:26vv). Menswees word deur middel van seksualiteit verwesenlik en verwerklik. Thorp (1992:54) meen dat die gedagte van Foucault dat selfs die diepste seksuele kategorieë sosiaal gekonstrueer is, een van die kragtige ontwikkelings op die intellektuele horison is. Die meisies se keuse om skeef te wees is op dié manier ook deur hulle interaksie met die wêreld waarin hulle leef gevorm.

Baie jong mense is onseker oor hulle seksualiteit. In 'n studie waarin 34 706 adolessente deelgeneem het, het 10,7% van die respondente nie sekerheid oor hulle seksuele oriëntasie gehad nie (Remafedi, Resnick, Blum & Harris 1992). Wanneer ek spesifiek aan 'n homoseksuele identiteit dink is dit nie iets waarin ek glo mens 'n keuse het nie. My probleem was dat die meisies van die begin af gesê het dat hulle gekies het om skeef te word. Daar is baie redes waarom die keuse in die meisies se verhale gemaak is. Ek kon dit vir baie lank nie verstaan nie. Die rede daarvoor was dat ek my verstaan van homoseksualiteit op die meisies se wêreld wou toepas. Vir my was dit eenvoudig: ek het verstaan mens word homoseksueel gebore en daar is niks wat jy regtig daaraan kan doen nie. Ek wou selfs die meisies probeer beskerm deur van die teorieë wat ek geleer het oor homoseksualiteit en waarom mens homoseksueel word op hulle te probeer toepas.

Elke oefening wat ek aangepak het om die meisies eerder te laat praat van homoseksueel as skeef, het gefaal. Skeef was vir my 'n baie negatiewe konsep en ek wou hê dat die meisies eerder moes praat van homoseksueel. In 'n vraelys

het ek spesifiek probeer om te bepaal wat die meisies se redes of verstaan was van hoekom hulle deel van groep³ was. Ek het al die opsies wat ek in die literatuur kon kry vir die meisies gelys en gevra dat hulle kommentaar daarop moes lewer. Die vraelyste is later bespreek. Dit was vir die meisies belaglik dat mense die tipe goed kon uitdink. Hulle het net eenvoudig geglo dat 'n mens kies om skeef te wees. Niemand of niks kan jou dwing om skeef te wees nie. Die opmerking waaroor hulle die heel meeste te sê gehad het, was dat mens homoseksueel gebore kan word.

Die meisies het egter redes gehad waarom hulle gevoel het dat dit beter is om skeef te wees. Die eerste rede waaroor die groep saamgestem het is dat wanneer jy eendag weer *straight* wil wees, jy dit kan regkry. Hulle het verder gemeen dat meisies 'n mens nie so seer kan maak soos ouens nie. Die groep was ook 'n groot rede waarom van die meisies die keuse gemaak het om skeef te wees. In die groep was daar vriende wat hulle aanvaar het net soos wat hulle was en wat hulle sou beskerm as hulle in gevaar was. Die hoofkarakters het gevoel dat daar meisies in die groep was wat net daar was omdat hulle gedink het dit is *cool* om deel van die groep te wees. Ek sal ook verder gaan deur te sê dat veral waar die volwasse vrouens betrokke was, daar ook 'n finansiële voordeel daaraan was om deel van die groep te wees. Die volwasse vrouens het geweet dat die meisies in die groep baie keer uit swakker omstandighede kom en hulle het daarvan misbruik gemaak. Die meisies is eintlik as prostitute gebruik. Vir die groep was dit uiters aanvaarbaar, en hulle het gevoel dat dit geen skade kon doen nie.

Die probleem was dat my begrip van homoseksualiteit en dié van die meisies totaal verskil het en meer nog, totaal verskillende konsepte was. Skeef is nie noodwendig homoseksueel op die verhoog waarin die meisies se drama afgespeel het nie. Skeef is definitief 'n keuse waar homoseksualiteit 'n deel is van wie 'n persoon is. Dit beteken nie dat daar nie attraksie tussen die meisies

³ Sien addendum vir vraelys.

was nie. Seksuele identiteitsontwikkeling is 'n brose stadium waarin 'n mens tussen identiteite wissel. Vrouens met homoseksuele neigings kan 'n homoseksuele identiteit aanneem vir tye tussen drie en vier jaar (Yarhouse & Tan 2004). Na die tyd kan hulle weer 'n identiteitswisseling ondergaan en hetroseksueel word. McMinn (2005:369) meen dat “*While many adolescents with sexual identity confusion ultimately settle into a heterosexual orientation, approximately 2,8% of males, and 1,4% of females will eventually identify as gay or lesbian*”. Daar is dus altyd die moontlikheid dat dit nie net 'n fase is nie. Dit is egter algemeen dat veral vrouens vir tye homoseksueel kan wees en dan weer later weer in heteroseksuele verhoudings betrokke raak (Diamond 2003:352). Die probleem is dat die meisies nie regtig in die tradisionele ouderdomsgroep val waarin dit gebeur nie. Diamond meen dat dit hoofsaaklik meisies tussen 18 en 25 is wat deur die fase gaan (Diamond 2003:353).

Vir Butler is die konstruksie van marginale en sosiaal onaanvaarbare moontlikhede 'n vereiste binne die dominant patriargale orde, aangesien die ondermyning en destabilisering van dominante waardes vanuit marginale posisies 'n moontlikheid word (Alsop, Fitzsimons & Lennon 2002:99). Butler se teorie sou baie goed binne hierdie konteks kon funksioneer. Wanneer 'n mens na die konstruksie van skeef-wees kyk uit die meisies se oogpunt, is een saak baie duidelik. Dit het in die eerste plek nie gegaan oor homoseksualiteit nie ook nie oor seks per se nie. Dit het daarvoor gegaan om aanvaar te word net soos wat die meisie is. In die groep was die meisie nie meer 'n randfiguur nie, net anders. Die groep het daardie sekuriteit vir die meisies gebied. Binne die groep was hulle aanvaar net soos wat hulle is. McMinn (2005:369) sê dat die mense in die bepaalde tyd van hulle lewens omgeevennote nodig het. Die omgeevennote se hoofsaak is nie om die mense te probeer aanvaarbaar maak volgens samelewingsnorme nie, maar om net daar te wees vir die persoon. Terapie waarin mense “reg” gemaak word, of die sogenaamde heroriëntasieterapie moet eintlik verban word. Daar was ook al pogings in die onlangse geskiedenis waar dit probeer is (Zuriff 1997). Die groep was dan in 'n sekere sin vir mekaar

omgeevennote. In die groep hoef jou pa nie die rykste persoon in die dorp te wees nie julle hoef nie die mooiste kar te ry nie en julle hoef nie in die beste huis te bly nie. Inteendeel, jy hoef nie eers 'n kar of 'n pa te hê nie. In baie opsigte sal ek die groep skewes as 'n tipe kerk wil beskryf en as 'n groep waar jy welkom is net soos jy is.

4.6. Ander sake wat bepaalde betekenis binne die groep gekry het

4.6.1. Die begraafplaas

Die meisies se verstaan van die begraafplaas is in baie opsigte soos hulle verstaan van die kerk. Dit is 'n plek waar hulle net hulle self kon wees. Baie van die ander jongmense wat hulle lastig sou val was bang om in die begraafplaas in te gaan. Die konstruk was vir die meisies dat die begraafplaas 'n plek soos enige ander plek was. Die probleem was dat mense hulle daar gesien het en nie verstaan het waarom dit gaan nie. Die meisies se kuiery in die begraafplaas in samehang met die manier waarop die meisies baie keer aangetrek het, het mense wat die meisies nie geken laat glo dat die meisies die duiwel daar aanbid. Heyes (2008) wys daarop dat rebellering en opstand baie keer deel van 'n gemarginaliseerde groep se strategie is om op te staan teen die sisteme en mense wat hulle onderdruk. Die begraafplaas is ook deel van die meisies se rebellering teen sisteme en mense wat hulle gemarginaliseer het.

4.6.2. Okkulte

Die meisies se verstaan van die okkulte stem baie ooreen met wat oor die okkulte geskryf word. Hulle het ook verstaan dat daar 'n mate van kriminaliteit aan verbonde is. Die meisies het hierdie begrip daarvan verdraai en tot hulle eie voordeel gebruik. Baie mense was juis hieroor bang vir die groep meisies. In ons eerste paar sessies het die meisies probeer om my ook bang te maak. Die meisies sou byvoorbeeld vertel het hoe hulle my huis vervloek het en die plek getoor het. Baie van hulle het selfs op hulle verhoogkaarte gesê dat hulle die duiwel aanbid.

Die meisies het op 'n paar geleenthede gesê dat dit vir hulle lekker was as mense bang was vir hulle. Nukie was amper die mees ekstreme voorbeeld hiervan. Sy het gemaak of sy demone oproep in die mees saggearde onderwyseres se klas. Die onderwyseres het bedank hieroor. Dieselfde het in 'n badkamer gebeur toe hulle gerook het en uitgevang is. Die onderwyseres was so geskok dat sy van die rookinsident vergeet het. Die meisies het dus ook die okkulte gebruik as een van die maniere waarop hulle vrees by mense kon aanwakker. Op hierdie manier het hulle die mag gehad wat nie altyd die geval was nie.

4.6.3. Selfmoord

Ek hanteer selfmoord juis hier omdat dit baie nou aansluit by die meisies se verstaan van die okkulte. Die twee selfmoorde het die hele dorp aan die praat gehad. Die meisies het 'n storie versprei dat daar 'n lysie was met 'n aantal name op van meisies wat moes selfmoord pleeg as deel van 'n groter ritueel.

Die realiteit was dat daar nooit so lys was nie. Die enigste lys wat bestaan is in my besit, en dit is 'n lys waarin die meisies sê wat hulle alles wil doen voordat hulle eendag wil doodgaan. Die meisies het egter voortgegaan om die storie van die lysie te versprei. Al die ouers was baie bekommerd. Hulle het gewonder of hulle kinders se name ook op die lys was. Daar is selfs 'n polisieondersoek hieroor geloods. In die groep was daar ook 'n paar pogings tot selfmoord. Die pogings was van baie ernstig tot belaglik. Ek was talle keer by die hospitaal en ook by huise waar die pogings plaasgevind het. Die meisies het verstaan dat dit 'n baie ernstige saak is, maar hulle het tog die feit dat hulle hierdeur die middelpunt van aandag was, baie geniet.

Hierdie gebeure het die meisies dus mag gegee. Dit was egter nie positief nie, maar op hierdie manier het hulle tog gevoel dat hulle stemme gehoor word.

4.6.4. Goth en Emo

Hierdie is twee van die maniere waarop die meisies hulle uitgedruk het. Beide is redelik donker. Kenmerke van die twee groepe wat ook by die meisies teenwoordig was, is die feit dat daar soms selfmutilasie by die groepe plaasvind. Negentig persent van die meisies het hulself gesny. Hulle het mekaar ook soms gesny. Wat verstaan moet word van beide die groepe is dat dit nie okkulties is nie. 'n Mens kom egter ook agter dat die meisies soms depressief is. Twee illustrasies word vervolgens ingesluit:

Goth

Emo

4.6.5. Om jouself te sny

Soos ek reeds gesê het, is dit iets wat die meeste van die meisies gedoen het. Die snye het gewissel van krapmerke tot baie diep snye wat soms deur dokters toegewerk moes word. Hulle het hulle met inspuitingnaalde gesny omdat dit die skerpste ding was waarmee jy dit kon doen. Die meeste van die meisies het gesê dat hulle doen dit omdat almal dit doen. Twee van die meisies het egter vir my vertel dat hulle hul sny omdat dit hulle laat vergeet van die ander goed wat met hulle gebeur het. Nody het vertel dat dit 'n mens beter laat voel vir 'n tyd.

4.7. Opsommend van binne die groep

Wanneer ons na die meisies se verhale kyk, is daar letterlik honderde konstrukte van sake wat buite hulle kring 'n totaal ander betekenis kan hê en ook anders geïnterpreteer kan word. Die samelewing waarvan hulle deel is, het in baie opsigte bygedra tot hulle betekenisgewing van die konstrukte. My ervaring was

dat die meisies deur die konstrukte geroep en eintlik letterlik geskreeu het dat hulle raakgesien moes word. Die groep het aanvaarding gesoek in 'n wêreld wat vir hulle in baie opsigte net pyn gebring het. In die groep het hulle dit gekry wat hulle by die wêreld gesoek het en eintlik by die kerk moes gekry het, naamlik aanvaarding en liefde.

4.8. Konstrukte wat deur die breër gemeenskap op die tafel gesit is

Die meisies het in baie opsigte nie liefde en aanvaarding ontvang nie. Die roep na aanvaarding en liefde is misverstaan en het teenkating van mense gekry. Daar was dus ook konstrukte wat in die gemeenskap oor die hoofkarakters en ook hulle wêreld geleef het.

4.8.1. Vrotkol

By die skool en in die gemeenskap het die meisies bekendgestaan as die vrot kol. Ouers wie se kinders nie deel van die groep was nie het gemeen dat die Here hulle geseën het deur die feit dat hulle kinders normaal was. Ek het van mense in die gemeente ervaar dat die meisies nie welkom by hulle was nie. Deur my werk met die meisies is ek deur baie in die gemeenskap gesien as een van die groep. Daar was selfs mense wat die feit dat ek by die kinders betrokke was aangevoer het as rede waarom hulle die gemeente verlaat. Die “vrot” was vir die mense iets wat as aansteeklik gesien is. By die skool is per geleentheid selfs in die skoolsaal verwys na die vrot spul van Randpoort. Die stories het versprei en my kerkraad het my gekonfronteer met die vraag of ek ook homoseksueel was. Baie mense het gevoel dat ons net die kol moet uitsny en dinge dan beter sal verloop. Met versugting wil ek waag om te sê dat die groep nie vrot was nie en, in baie opsigte selfs minder vrot was as die kerk. Die meisies het vir mekaar omgegee.

4.8.2. Die plek van die vrou

Wat die hele gedagte van die vrotkol vererger het, was die feit dat dit “vrouens” was wat so teen die norme opgetree het. Die gemeente het baie ouer lidmate wat baie goeie mense is. Hulle begrip van die plek van die vrou is egter in ooreenstemming met dit wat 50 jaar gelede die geval was. Die vrou se plek is in die kombuis. Die gemeenskap het dus soos Duncan en Barlow (2002) opmerk *“never truly viewed women as individual citizens endowed by the constitution with inalienable rights because they are to carry out traditional role expectations, despite the requirements of a modern economy”*. Die hartseer was dat die meeste vrouens ook hierdie siening gedeel het. Die meisies se “vrotheid” is hierdeur ook vererger. Hulle het ook nie aangetrek soos wat daar van vrouens in die gemeenskap verwag is nie.

4.8.3. Vrouens kan nie meisies molesteer nie

Een van my groot probleme was die feit dat die volwasse homoseksuele vrouens die hoofkarakters uitgebuit het. Dit was vir my niks minder as statutêre verkragting en molestering nie. Vir die meeste van die mense was dit egter glad nie 'n probleem nie. Volgens hulle kan 'n vrou mos niks aan 'n groot meisie doen nie. Baie van die mense se idee van molestering was 'n man wat 'n minderjarige meisie molesteer. Die volle impak van die konstruk is nie ondersoek nie.

4.8.4. Vroulike homoseksualiteit is meer aanvaarbaar

Die meisies het baie met die gedagte gespeel dat dit vir baie mense nie 'n probleem is as twee vrouens seks het nie. Die meisies het selfs gemeen dat die vir sommige mans aantreklik was dat 'n vrou met 'n vrou seksueel verkeer. Die meisies het byvoorbeeld gevoel dat dit verkeerd was as twee mans seks het. Die gemeenskap het hieroor dieselfde gevoel. Ek het van net een paartjie geweet waar 'n man met 'n man 'n verhouding gehad het. Terwyl die homoseksuele vrouens in die dorp redelik vrye teuels gehad het, is die twee mans baie erg aangerand op meer as een geleentheid, hulle motorvoertuie is beskadig en hulle is gevloek. Die volgende plakkaat beklemtoon die siening wat by mense bestaan:

4.8.5. Graad 10 is voldoende as akademiese kwalifikasie

Toe ek in Randfontein gekom het, was ek geskok deur die groot hoeveelheid ongeskoolde mense wat daar was. Daar is ongelooflik baie mense wat glad nie skoolopleiding tot graad 12 gehad het nie. Baie min mense het enige naskoolse opleiding. Die hoofkarakters was ook die mening toegedaan dat skoolopleiding nie belangrik is nie. Die meisies se ouers het hulle in baie gevalle toestemming gegee dat hulle na graad 10 die skool kan verlaat. Die groep waarmee ek begin werk het, moes die betrokke jaar in graad twaalf gewees het. Van die hele groep is daar twee meisies wat graad 12 voltooi het en twee wat nou in graad 12 is. Vir die gemeenskap is 'n graad 10 of N1-kwalifikasie voldoende. Daar is baie mense wat nie so gevoel het nie. Die feit dat die mense so gevoel het oor akademiese opleiding het hulle ook nie slegte mense gemaak nie.

4.8.6. Daggamisbruik is nie 'n probleem nie

Daggamisbruik van die hoofkarakters maar ook in die breër gemeenskap is 'n baie groot probleem. Die meeste van die meisies het, tot my skok, gedink dat dit makliker is om op te hou dagga rook as wat dit is om op te hou om sigarette te rook. Hulle het ook geglo dat dagga mens se longe skoon maak. Dagga het volgens hulle geen effek op 'n mens nie. 'n Mens kan dit rook sonder enige newe-effekte. Baie van die meisies se ouers het ook dagga gerook, wat enige

poging wat ek aangewend het om te verduidelik dat dit skadelik is in die wiewe gery het.

4.8.7. Die uitwerking van musiek op mense

In Alexia se storie vertel sy van haar ervaringe aangaande musiek en hoe haar lewe verander het toe sy haar musiek vernietig het. Dark Angel vertel hoe een van die items wat die pastoor uit hulle huis uit gevat het en verbrand het, haar CD's was. Die musiek wat die meisies geluister het, was een van die grootste probleme wat die gemeenskap met die meisies gehad het. Die meisies het uit hulle pad gegaan om die musiek aan die hande te kry, omdat hulle geweet het dat mense 'n bepaalde opvatting aangaande *Heavy metal* gevorm het. Ek het 'n punt daarvan gemaak om vir die meisies se musiek aan die hande te kry wat in dieselfde genre was wat deur Christelike groepe gemaak is. Die musiek was baie harder as die sekulêre groepe s'n. Een van die onderwysers het uitgevind hiervan en vir die meisies gesê dat ek 'n *fake* dominee en 'n *fake* Christen is. Die konstruk wat die mense gehad het, het ooreengestem met een dame gesê het, naamlik dat die woorde dalk Christelik is maar dat die wysie in die hel gebore is.

4.8.8. Pornografie is onskuldig

Cat se storie hieroor is waarskynlik die mees eksplisiete. Sy voel dat sy vir die res van haar lewe gaan pornografiese fliks maak. Een van die groot krisse waarvoor ek skool toe ontbied is, is dat die meisies 'n pornografiese video van mekaar in die badkamer gemaak het. Vir die meisies was dit 'n baie groot grap. Hulle het gevoel dis onskuldig. Die realiteit is dat dit 'n kriminele oortreding is om kinderpornografie te maak en te besit. Twee van die meisies is hieroor geskors. Die meisies se opvatting van pornografie is dat dit net prentjies is en geen skade doen nie. In 'n graad ses-klas by een van die laerskole is my probleem vererger. Ek het twee van die seuns gevang met pornografie op hulle telefone. Ek het die telefone gevat en die pornografie verwyder. Die seuns se pa het my die middag na skool gebel en tereggewys. Vir hom was dit ook onskuldig. Op 'n ander geleentheid het 'n graad 10-meisie haar selfoon vir my gegee om na 'n paar

foto's te kyk. Ek het pornografiese foto's van haar en haar vriendinne op haar selfoon ontdek. Ek glo dat pornografie ongelooflike skade doen, veral aan baie jong kinders.

4.8.9. Normaal

Dit is seker een van die woorde wat die meeste gebruik is deur mense in die studie. Ek het gedink sekere dinge is normaal, die meisies het gedink sekere dinge is normaal en die gemeenskap het gedink sekere dinge is normaal. My groot vraag is wat eintlik normaal is. En wie bepaal wat normaal is? Elke mens dink sy of haar idees en verstaan van dinge is normaal.

Konstrukte per se is nie wat die skade doen nie. Wat die skade doen is as mense konstrukte godsdiens maak. Dit gebeur as ons, ons opvattinge universeel maak en voel dat almal ons idee van normaal moet aanvaar. Anderson se gevolgtrekking klink aanvaarbaar: *"All of what I've learned can be catalogued in my memory and is there to use. It's all possibilities. The difference is my intention"* (Anderson 1997:251). Ons moet die openheid en volwassenheid hê om oor ons verstaan van sake te praat en dit te ontleed. Dit moet veral die geval wees as die konstrukte wat by ons leef skadelik is.

Een van die belangrikste dinge wat die navorsingsverhoog my geleer het, is dat 'n mens nie alles net moet aanvaar soos wat dit is nie. Peck (1997:167) se waarskuwing teen so 'n lewensuitkyk is hier van belang: *"...almost all the evil in this world is committed by people who are absolutely certain that they know what they are doing"*. Ons moet vra waarom dit so is, wie bepaal het dat dit is hoe dit is en vra of dit nie dalk herinterpreteer moet word nie. In die proses sal die kerk en gelowiges mense moet bystaan in liefde. Wat van ons in die proses van herinterpretasie verwag word, is geduld, liefde en aanvaarding.

4.8.10. Mag

Wanneer daar na die meisies se verhale gekyk word, is een van die sentrale temas die tema van mag. Ganzevoort, Alexander en Veerman (2000:40) sê dat mag op baie subtiele maniere gekry word en dan gebruik en baie keer misbruik word. Die meisies se gevoel was dat mag iets was wat hulle nie gehad het nie. Mag was vir hulle iets wat ander mense gehad het waarmee daar skade aangerig is of waarmee hulle gestraf kon word. Hierteen het die meisies ongelooflik baie kritiek gehad. Kritiek bestaan net wanneer daar iets is wat anders is as wat jy dit verstaan (Foucault 1978:25). Die konstruk van mag is by die meisies tuisgebring deur volwassenes wat hulle mag in baie opsigte misbruik het. Baie van die meisies is gemolesteer en mishandel deur persone wat meer mag gehad het. Die begrip van die lewe en die konsep mag is 'n baie opsigte verweef. 'n Mens sou selfs kon sê dat dit uit dieselfde lap gemaak is (Foucault 1982:221). Die mag is nie noodwendig altyd negatief nie (Ganzevoort & Veerman 2000:40).

In hoofstuk een het ek al geskryf oor die verstaan van mag wat ook bepaalde gevolge vir myself kan inhou. Ek is aanvanklik ook gesien as net nog iemand wat mag gehad het. Die feit dat ek, "ek" is, 'n man, 'n predikant en ouer was, was alles vir hulle konstruksie van mag. Ek moes deurgaans vir die meisies sê dat hulle mag het, en dat ek net daar was om hulle te help om die mag te ontdek. Vir Gaventa en Cornwall (2006) is kennis as mag beslis 'n gevaar vir navorsing waarin deelname van mense verwag word wanneer dit verkeerd aangewend word. Ek moes baie hieroor nadink. Gaventa en Cornwall stel dit so:

Knowledge as power determines definitions of what is conceived as important, as possible, for and by whom. Through access to knowledge and participation in its production, use and dissemination, actors can affect the boundaries and indeed the conceptualisation of the possible. In some situations, the asymmetrical control of knowledge productions of 'others' can severely limit the possibilities, which can be either imagined or acted upon; in other situations, agency in the process of knowledge

production, or co-production with others, can broaden these boundaries enormously (Gaventa & Cornwall 2006:122).

Die meisies het mense in magstatusies nie maklik vertrou nie. Hulle het teen enige vorm van mag gerebelleer. Hulle het mense met gesag verstaan as mense wat hulle stem wou steel. Leggo (1995:34) stel die vraag of dit ooit moontlik is om 'n ander se stem te "steel". Is ons nie maar almal omring deur 'n see van stemme nie; my eie verskillende stemme tussen die verskillende stemme van ander? Hulle het geglo dat hulle nie 'n stem het nie, hoewel hulle tog 'n stem gehad het. Elke keer as 'n mens rebelleer of selfs teenkanting bied sê dit al iets van die magverhoudings wat daar vorm of gevorm het (Foucault 1984:4). Ek kwalifiseer dat dit hier oor mag gaan en nie noodwendig gesag nie. Die twee is baie nou verbonde, maar daar was tog bepaalde gesagsfigure wat baie met die groep uitgerig het. Een van die mansonderwysers by die skool het genoem dat dit vir hom lekker was om vir die meisies skool te hou. Die meisies het weer op hulle beurt genoem dat hulle van hom gehou het omdat hy nie altyd aan hulle gekarring het nie. Die meisies het by hom selfs beter gedoen as by baie van die ander onderwysers.

Vir die meisies was mag baie meer as dit wat deur ander mense op jou afgedwing kon word en iets wat daardie persoon nie verdien het nie. Vir hulle was mag iets wat iemand gevat of afgedwing het. Hulle het hewig daarteen opgestaan en teenoor dit gerebelleer, byvoorbeeld teen die persoon wat die demone by die skool uit hulle moes dryf.

Mans is baie keer ook vir die meisies 'n simbool van mag. Van die meisies verduidelik dit veral aan die hand van vaderfigure. Hulle het baie verwys na vaderfigure wat mag gehad het maar dit nie regtig verdien het nie. Hulle het baie keer net mag gehad omdat hulle fisies sterker was. Foucault meen dat die vorme van kritiek nie noodwendig negatief is nie. Wanneer daar kritiek en teenkanting is kan dit help om 'n manier van "regering" te verbeter (Foucault 1978:28–29). Die

meisies se kritiek van veral hulle vaders en die manier hoe hulle mag gebruik, is nie positief nie. Ek het egter baie die indruk gekry dat hulle graag sou wou hê dat hulle pa's anders moes optree. Die konstruk wat deur veral die vaderfigure versterk is, is dat mag totaal negatief is.

Die meisies se eie uitleef van mag en hoe hulle dit verstaan het, is hierdeur beïnvloed. Hulle het gevoel dat omdat hulle nie 'n stem het nie, hulle nie mag het nie. Die meisies het later self die tipe mag gekry wat hulle gehaat het. Hulle mag het baie keer gelê in die vrees wat die ander kinders en in baie gevalle ook volwassenes vir hulle gehad het. Die feit dat almal, letterlik die hele dorp, oor hulle gepraat het, was ook vir hulle 'n verdere bron van mag. Hulle, wat in baie opsigte sonder 'n stem was, is gehoor deur middel van hulle optrede.

Vrees en 'n kragtige afdwing van gesag is dus deur die meisies as mag gesien. Hulle het dit gehaat, maar dit was iets wat hulle baie keer meer wou gehad het as enige iets anders. Hulle het ook geglo dat mag dus iets was wat aan enkeles gesag gee. Hulle het vir baie lank nie besef dat sonder om dit op gewelddadige maniere te vat, hulle ook mag kon hê nie. Ek het baie van die gedagte probeer maak dat daar 'n ongelooflike stuk mag in elke mens se storie lê. Soos Foucault (1983:350) dit stel, hoekom kan elke mens se lewe nie in 'n meesterstuk verander word nie? Om dié verstaan te begin leef het jy mag nodig. Wat nie noodwendig mag is wat jou bekend gaan maak nie, maar wel waarmee jy jou toekomsverhaal anders kan laat lyk. Die mag is dus soos ek vroeër gesê het kennis. Die meisies het die betrokke begrip van mag aanvaar en selfs in die “taal” begin praat, maar hulle het veral in gevalle waar hulle in moeilikheid gekom het, altyd terug gegaan na hulle “eerste taal” toe met ander woorde dat mag iets is wat ek net kan hê as ek dit met geweld vat en afdwing.

Foucault sien mag anders:

We must cease once and for all to describe the effects of power in negative terms: it 'excludes', it 'represses', it 'censors', it 'abstracts', it

'masks', it 'conceals'. In fact, power produces; it produces reality; it produces domains of objects and rituals of truth. The individual and the knowledge that may be gained of him belong to this production (Foucault 1986:194).

Dus eerder as om presies te sê wat mag is, moet ons eerder probeer reflekteer oor wat gebeur as mense mag het (Foucault 1982:217). Dit sal 'n mens help met die dekonstruksie van mag. Op die manier is mag iets wat verstaan kan word binne in 'n bepaalde konteks, wat uitgeoefen word deur mense wat in 'n bepaalde konteks bestaan.

4.9. Gevolgtrekking

Wanneer ons aan die drama dink wat spesifiek vir die studie op die tafel gesit is, is daar deurgaans interpretasies van konsepte en sake gemaak. Elke nuwe persoon wat na die navorsingsverhoog kyk, sal ook interpretasies maak. Dit gaan egter hier nie soveel oor die interpretasies van hulle wat buite die verhoog staan nie. Die verhoog wou in die eerste plek weet hoe die hoofkarakters hulle wêreld verstaan. Die verstaan is deurgaans beïnvloed deur die kontekste waarin hulle hul bevind het. Sou die meisies in 'n ander konteks geleef het, sou die stories en die interpretasies daarvan waarskynlik baie anders gewees het. Dit gaan dus hier oor wie die meisies is en wie hulle geword het in die wêreld waarvan hulle deel is.

Die meisies in die navorsingsverhaal het dus beweeg tussen die drie maniere van identiteitskepping soos Martin (2007) dit gebruik (sien 4.2 hierbo). Konstruksie wat op al drie vlakke geskep is, het 'n invloed gehad op wie die meisies geword het en as wie hulle hulself voorgestel het om te wees. Identiteitskepping is volgens Martin 'n aktiewe proses van doelmatige noodwendige keuses wat die individu moet uitoefen. Dit impliseer ook die voortdurende beweging tussen ruimtes en die oorskryding van grense. Dit het ook op die hoofkarakters se

siening van God is en hoe Hy in hulle stories en op hulle lewensverhoog teenwoordig is, ingewerk.

Die ideaal is dat die konstrukte wat ander mense gevorm het, nie sal bepaal wie 'n mens word of is nie. Die ideaal is dat 'n mens ook hier die nodige kennis sal hê om te bepaal watter konstrukte 'n rol in jou lewe sal speel en in watter mate dit 'n rol kan speel. In die proses het mens 'n veilige ruimte nodig om die konstrukte te ondersoek. Die kerk en die skool kan die ruimtes skep.